

Організаційні аспекти застосування методів матричного моделювання в оцінці економічного ризику діяльності підприємств

Т.І. СВИТЛИЧНА

*Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
secundochka@rambler.ru*

Кардинальні економічні перетворення, що відбуваються нині в Україні, супроводжуються численними складними й суперечливими економічними процесами. І даним процесам властивий високий ступінь динамізму та непередбачуваності. Коливання цін на продукцію та послуги, не вигідне співвідношення валютних курсів, непрогнозований розвиток політичних подій, а також інші явища, які характеризуються багатоваріантністю свого розвитку, – зумовлюють вплив факторів економічного ризику на діяльність підприємств.

Питанням категоріального визначення, управління й оцінки ризиків присвячено достатньо велика кількість робіт вітчизняних та зарубіжних економістів і фахівців в галузі менеджменту. Серед них можна виділити праці: Абчука В.А., Альгіна А.П., Балабанова І. Т., Вітлінського В.В., Вілетта Е., Грабового П.Г., Гранатурова В.М., Девіса Е., Лапусти М.Г., Мура П., Нейенбурга В.Е., Станиславчика Е.Н., Хохлова М.В., Шумпетера Й. та інших.

В той же час дослідження сучасного стану наукових досліджень даного питання свідчить про багатоваріантність та найчастіше – полярність трактовок економічного змісту категорії «ризик», а також недостатність розробок методичних положень з вибору методу оцінки даного економічного явища. Побудова ефективної системи ризик-менеджменту на підприємстві багато в чому ґрунтується саме на застосуванні кількісної оцінки ризику, так і визначенні сутності економічного ризику діяльності даного господарюючого суб'єкту.

Метою роботи виступає аналіз наукових досліджень з проблем оцінки ризику в діяльності підприємств та обґрунтування необхідності застосування методів математичного моделювання для їх оцінки.

Для досягнення поставленої мети використовуються системний підхід, аналітичний метод, метод моделювання, а також інші загальнонаукові методи.

Автор вважає, що загалом можна виділити такі основні моменти, що є невід'ємними характеристиками категорії «ризик»: економічний характер даного явища;

- об'єктивність існування;
- випадковий, імовірнісний характер, наявність невизначеності;
- суб'єктивність сприйняття ризику людиною;
- наявність альтернативних рішень;
- виникнення можливих відхилень від поставленої мети.

З метою мінімізації можливих негативних наслідків ризикової ситуації в функціонуванні підприємств економічний ризик необхідно оцінювати кількісно. Це дозволяє з декількох альтернатив вибрати варіант дій з найменшими втратами й збитками фінансово-господарських результатів. В економіці використовується достатньо широкий спектр методів та критеріїв оцінки економічного ризику діяльності підприємств. Найбільш відомі такі методи оцінки ризику: аналітичний, експертний, математико-статистичний, «дерево рішень», аналогів, сценарний, чутливості проекту, графічний та ін.

В якості критеріїв при кількісній оцінці використовуються: критерії Байеса, Вальда, Севіджа, Гурвіца, Лапласа, коефіцієнти Бачкаї, чутливості β , дисконтування, коефіцієнти ймовірності банкрутства і т.ін. Кожен з перелічених методів та критеріїв має свої переваги й недоліки, використовуються в оцінці різних видів ризиків підприємства.

В сучасних умовах ефективність оцінки ризику та в цілому системи ризик-менеджменту багато в чому визначається наявністю інформаційної бази. В цьому сенсі оцінка ризику на базі аналізу фінансового стану підприємства виступає одним із самих доступних та простих методів кількісної оцінки рівня ризику. А сполучення аналітичного методу по результатам фінансового аналізу та методу матричного моделювання дозволяє відслідковувати динаміку загального ризику діяльності, що виникає від комбінації впливу внутрішніх та зовнішніх умов функціонування господарюючого суб'єкту. Аналіз динаміки загального ризику діяльності підприємства

не тільки виступає необхідним етапом самої системи ризик-менеджменту на підприємстві, а й інформаційною базою в розробці загальної економічної стратегії діяльності.

На думку автора, метод матричного моделювання для цієї мети є прийнятним та достатньо ефективним. Однією з характерних рис цього методу є динамічний підхід, що дозволяє відслідковувати у динаміці показники фінансового стану підприємства.

Вихідною інформацією для побудови матричної моделі виступають дані бухгалтерського Балансу (форма №1) та Звіту про фінансові результати (форма №2). Принципи побудови, заповнення та аналізу матриці базуються на особливостях матричного моделювання. А саме, матриця уявляє собою квадратну таблицю, у якій у крайньому лівому стовпці і над усіма графами таблиці в однаковій послідовності наведені ланцюгові індекси відповідних показників за аналізований період у порівнянні з попереднім, тобто темпи росту показників. На перетині відповідних стовпців і графів зазначені відносні показники, що характеризують співвідношення темпів росту показника, зазначеного в графі, до темпів росту показника, зазначеного в рядку матриці – таблиці.

Таким чином, показники матриці уявляють собою співвідношення темпів росту відносних показників фінансового стану. Матриця вмщує такі елементи, що відображають лише взаємозв'язок між даними бухгалтерської звітності, а тому вони залишаються в розрахунках без належної уваги. Погіршення фінансового стану підприємства саме свідчить про зростання загального економічного ризику діяльності підприємства.

З показників матриці можна сформувати логічні для проведення аналізу блоки показників: блок ефективності використання активів, якості структури активів, якості структури пасиву, взаємозв'язку активу й пасиву, взаємозв'язку фінансових результатів із джерелами коштів й інші.

Комплексний показник фінансового стану матричної моделі дозволяє відслідковувати рівень загального ризику діяльності підприємства в динаміці, а саме: його зростання комплексного показника свідчить про зниження ризику і навпаки.

Об'єктивність та багатогранність ризику у діяльності підприємств в сучасних умовах потребує необхідності урахування його при розробці економічної стратегії діяльності підприємства. З цією метою виникає необхідність створення системи оцінки ризику та відслідковування його показників у динаміці.

Відслідковування динаміки загального розміру ризику діяльності підприємства сприятиме створенню на підприємстві системи заходів щодо управління ризиком. А також виробленню інформаційної бази для прийняття ефективних стратегічних рішень в діяльності підприємства.